

בבית המשפט העליון

רע"ב 5916/11

בפני : כבוד השופט א' גרוניס
כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט ס' גובראן

המבקש : בני סלע

נגד

המשיב : שירות בתי הסוהר

בשם המבקש : בעצמו
בשם המשיב : עו"ד צ' נאה
בשם הסניגוריה הציבורית : עו"ד נ' ניצני

פסק דין

השופט א' רובינשטיין:

א. בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט לעניינים מינהליים באר-שבע (השופט פרידלנדר) מיום 19.07.11, במסגרתו דחה את בקשת המשיב להחזרת הדיון בעתירת אסיר לבית המשפט המחוזי מרכז, לשם הוגשה מתחילה.

רקע

ב. המבקש, אסיר, עתר בהליך שעניינו עיון במאגרים משפטיים ובפסיקה. את עתירתו הגיש לבית משפט לעניינים מינהליים בבית המשפט המחוזי מרכז, שם הוחזק בעת ההגשה. כעבור זמן מה הועבר המבקש בין בתי סוהר המצויים תחת סמכות מקומית שונה, קרי, מחוז הדרום. נוכח המעבר ביקש שירות בתי הסוהר (המשיב בענייננו; להלן שב"ס) להעביר את הדיון מבית המשפט לעניינים מינהליים מרכז לבית המשפט בבאר-שבע. בית המשפט בתל-אביב נעתר לבקשה. למבקש לא ניתנה אפשרות

להגיב לבקשה בטרם ההחלטה. בפתח הדיון בבית המשפט בבאר-שבע ביקש המבקש כי יוחזר התיק להידון בבית המשפט המחוזי מרכז. בית המשפט בבאר-שבע לא נעתר לבקשה, ציין כי העברה כזאת מקובלת כדבר שבשגרה ללא תגובת האסיר, וביסס את החלטתו על הכלל "לא יעבירו עוד" הקבוע בסעיף 79(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984. כנגד החלטה זו הוגשה הבקשה שבנדון. בנוסף, עתר המבקש ליצוג הסניגוריה הציבורית, בשל חשיבות השאלה המשפטית – כך נטען – לכלל האסירים, ואף נקב בשם סניגור פלוני.

הבקשה והתשובה

ג. המבקש טוען, כי שגה בית המשפט בבאר-שבע, שהטעים כי "העברה מטעמי סמכות מקומית, כאמור, הינה ענין טריויאלי המתרחש לעיתים קרובות, וככל הידוע לי לא מקובל לבקש את תגובת העותר בטרם ניתנות, כדבר שבשגרה, החלטות על העברת הדין כאמור". לטענת המבקש, העברת עתירת אסירים תכופה מבית משפט אחד לאחר, הפכה נוהג שיפוטי אשר עלול לפגוע בזכויות האסירים, ובפרט במקרים בהם החל הדיון. לטענתו, הדבר מקנה לשב"ס יתרון דיוני, שבעזרתו בידיו להציג מחדש את מסכת העובדות בפני המותב החדש ולשנות גרסות. בנוסף, עלול הדבר, לטענתו, להביא להחלטות שיפוטיות סותרות. שנית טוען המבקש, כי בענייננו חל סעיף 78 לחוק בתי המשפט, אשר מכוחו רק לנשיא בית המשפט העליון ולמשנה לו נתונה הסמכות להעברת הדיון בין מחוזות. לפיכך ביקש, כי יוחזר הדיון לבית המשפט בתל-אביב, וכי תינתן לו הזדמנות לטעון לענין העברת הדיון.

ד. עמדת המשיב היא כי דין הבקשה להידחות על הסף, שכן מדובר ב"החלטת ביניים בעלת אופי דיוני" אשר ניתנה במסגרת עתירת המבקש בהליך העיקרי, אך אינה מעוררת שאלה בעלת אופי כללי המצדיק מתן רשות ערעור. בנוסף טוען המשיב, כי יש לדחות את הבקשה לגופה. לטענתו, מכוח סעיף 62א(א) לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב-1971, הסמכות המקומית לדון בעתירות אסיר נתונה לבית המשפט המחוזי שבתחומו נמצא בית הסוהר בו מוחזק האסיר. בהתאם לכך, ומשום שהאסיר הועבר בין בתי הסוהר, מכוח סעיף 79(א) לחוק בתי המשפט נתונה לבית המשפט המוסמך הסמכות להעביר את התיק לבית משפט אחר, שלתחום שיפוטו הועבר האסיר. לבסוף, בהתאם לסעיף 79(ב), בית המשפט אליו הועבר התיק – לא יעבירו עוד; ומשכך, אין להחזיר את הדיון לבית המשפט מרכז.

ה. לאחר העיון החלטנו לדון בבקשה כבערעור, אך לא להיעתר לערעור בנסיבות המקרה, בכפוף לאמור להלן. נוסף, כי נוכח עמדת הסניגוריה הציבורית מיום 23.9.11 (סעיף 7) שלפיה שוחררה מייצוג המבקש בעבר בשל חוסר שיתוף פעולה מתמשך, אין מקום למינויה בתיק. עוד יצוין, כי הדיון כאילו ניתנה רשות ערעור נובע בנידון דידן גם מכך שהמדובר בסוגיית רוחב אשר נדונה רק בערכאה אחת, ב"יום שיפוטי" אחד (ראו רע"ב 425/09 פריניאן נ' מדינת ישראל (לא פורסם) (2009); רע"ב 2640/09 טורק נ' מדינת ישראל (לא פורסם) (2009)); ועוד אומר כבר מתחילה, כי אי ההיעתרות לערעור נובעת מכך שאכן לאחר שכבר הועבר תיק ספציפי זה לבית המשפט בבאר-שבע, נראה כי אכן חל סעיף 79(ב) לחוק בתי המשפט, שלפיו אם הועבר תיק לבית משפט אחר בעקבות החלטה לפי סעיף 79(א), "לא יעבירו עוד". אין המדובר ב"העברה משולשת" שלא יכלה לעמוד משפטית (החלטת השופט פוגלמן ברע"ב 1765/10 מגאדבה נ' שירות בתי הסוהר (לא פורסמה) (2010)).

ו. ואולם, במבט צופה פני עתיד, יש קושי של ממש בטענתה של המדינה כי המדובר ב"החלטת ביניים בעלת אופי דיוני"; אין עסקינן במועד הדיון, אלא בסמכות מקומית בבית המשפט שלפניו יידון התיק. סעיף 62א(א) לפקודת בתי הסוהר קובע כי עתירת אסיר תוגש "לבית המשפט המחוזי שבאזור שיפוטו נמצא בית הסוהר שבו הוא מוחזק". במועד הגשתה של העתירה היה העותר בבית סוהר המשתייך למחוז מרכז; אין לקרוא על כך את הוראת סעיף 79(א) לחוק בתי המשפט, שלפיה "מצא בית משפט שאין הוא יכול לדון בעניין שלפניו מחמת שאינו בסמכותו המקומית או העניינית, והוא בסמכותו של בית משפט או של בית דין אחר, רשאי הוא להעבירו לבית המשפט או לבית הדין האחר", זאת שהרי בעת הגשת העתירה היה התיק בסמכות בית המשפט שאליו הוגש. ניווד האסיר, גם אם הוא מצדיק במובן המעשי במקרים רבים העברה לבית משפט אחר, מבחינת מערכת שב"ס מטעמי נוחות ומבחינת האסיר לא אחת מאותם טעמים – אינו מאיין את העובדה שהעתירה הוגשה כדין לבית המשפט אליו הגיעה תחילה, ובהיעדר הסכמה, שם מקומה. ההנחה המובלעת בסעיף 62א(א) היא, כי אסיר נמצא במקום פלוני לאורך מאסרו אך המציאות מורכבת כמובן יותר, ומרובים מקרי הניוד. סעיף 79 עניינו מקרים בהם בית המשפט המעביר מצא עצמו מחוסר סמכות (בש"א 2244/05 מיצר לפיתוח בע"מ נ' גנאם זידון (לא פורסם) (2005); בש"א 5679/09 זהר אלפטי נ' עו"ד אבנר פרידמן (לא פורסם), פסקה 4 (2009)). אולם, מקום שבית המשפט היה בעליל מוסמך בעת פתיחת ההליך, אין הוא יכול להעביר את הדיון מכוח סעיף זה.

ז. כיון שניוד האסיר אינו מאיין את העובדה שעתירה פלונית הוגשה כדין מבחינת הסמכות המקומית, אין ההעברה עניין טכני, גם אם יש בה נוחות מינהלתית, אלא מחייבת היא מתן אפשרות לאסיר להביע דעתו; ובמקרה של אי הסכמה (וכאמור, הדעת נותנת כי במקרים רבים תהא הסכמה, מטעמי נוחות האסיר) – אין מקום להעברת התיק לבית משפט אחר. לעניין זה, גם אם אין מקובל עד הנה – כפי שכתב בית המשפט קמא – לבקש את תגובת העותר "בטרם ניתנות, כדבר שבשגרה, החלטות על העברת הדיון כאמור", חוששני כי אין פירוש הדבר שה"מקובל" הוא כדין. נוטה אני גם לדעתה של הסניגוריה הציבורית בהודעתה מיום 23.9.11, כי העברת העתירות ה"שיגרתית" עלולה הן לעכב את הטיפול והן לאפשר לשירות בתי הסוהר – אחד מבעלי הדין – "להחליט" באשר למותב באמצעות ניוד האסיר. זאת – גם אם אין לו "כוונת מכוון" שאינה טהורה, אלא מבוקשו מינהלי-לוגיסטי בלבד, והכל בנוסף לפגיעה בזכות הטיעון. אם ניתנת הסכמה אין קושי בהעברה, כמובן (וראו גורן, סוגיות בסדר דין אזרחי, מה' 10, תשס"ט-2009, 34 והאסמכתאות שם, וכן השוו תקנה 5 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984; ראו גם לעניין סמכות מקומית בג"ץ 7067/07 נתנאל נ' שר המשפטים (לא פורסם) (2007)).

ח. ער אני לכך שמשמעות האמור היא סרבול מסוים, ולא נעלם מעיני כי ישנם אסירים שהם עותרים סדרתיים וטרחניים עד מאוד, אך בתי המשפט יידעו להתמודד עמם, וראיתי – בלא שאביע דעה – את החלטות השופט פרידלנדר שאותן ציטט בהכרעתו מ-4.8.11. ואולם אני יוצא מן ההנחה שאין הטרחנות רבת העתירות מאפיינת את כלל האסירים, ועל כן אם הוגשה עתירת אסיר לבית המשפט שהיה מוסמך בעת ההגשה, נוכח מיקום האסיר, העברת התיק מחייבת תגובת העותר. האסירים הם חוליות חלשות בחברה, ועם שחירותם נשללה מסיבות טובות ובידן, לא נשלל מתן פתחון פה הנוגע לזכויותיהם, לרבות הדיוניות; ואם הגישו עתירה לבית משפט פלוני כדין, שם מקומה כל עוד לא הסכימו הצדדים שיש להעבירה. כמובן, אין בכך כדי לשלול במקרים המתאימים (והם יהיו מן הסתם נדירים וחריגים) הפעלת סמכות לפי סעיף 78 לחוק בתי המשפט.

ט. אחר הדברים האלה הובא לידיעתי דו"ח הועדה לבדיקת המתכונת הראויה לבירור עתירות אסירים (אלול תשע"א- ספטמבר 2011), שבה כיהנו הנשיא דוד חשין מבית המשפט המחוזי בנצרת והשופט דוד רוזן מבית המשפט המחוזי בתל-אביב. לעניין זה הובאה (עמ' 58) עמדת הסניגוריה הציבורית הארצית, שכבענייננו טענה, כי יש לאפשר

לאסיר להגיב על ההעברה. הועדה נדרשה (עמ' 60) לעיכוב בשמיעתה של עתירת האסיר בשל העברת העתירה מבית משפט למשנהו, והחשש לפגיעה במראית פני הצדק, נוכח האפשרות שבידי שירות בתי הסוהר להשפיע על זהות המותב על-ידי הניוד הוצע (פסקה 77) "שכלל שעותר הועבר למתקן שירות בתי הסוהר המצוי במחוז שיפוטי אחר, העתירה בעניינו לא תועבר באופן אוטומטי למחוז השיפוט החדש, אלא רק בהחלטה שיפוטית מאת השופט הדן בעתירה". כך אף דעתנו. הדברים תואמים את גישתנו מעלה, ולטעמנו תוך הטעמה כי בהיעדר הסכמה לא יועבר התיק. סוף דבר, עתירה שהוגשה כדין לבית משפט פלוני, קנה הוא סמכות עליה, ואם מתבקשת העברה יש לבקש את תגובת האסיר וככל שהוא מתנגד יישאר התיק בבית המשפט אליו הוגש (למעט מקרים נדירים של שימוש בסמכות לפי סעיף 78 לחוק בתי המשפט).

י. ובטרם חתימה, שתי הערות: ראשית, סוגיית הסמכות המקומית ראוי שתוסדר, ככלל, בחקיקת משנה ולא בחקיקה ראשית (ראו תקנות 3-7 לתקנות סדר הדין האזרחי). אין סיבה נראית לעיין שעתירות אסיר יחרגו מכלל זה, כפי המצב הקיים בסעיף 62א לפקודת בתי הסוהר. הנה איפוא עניין למחוקק לענות בו. שנית, הבעיה של עותרים סדרתיים מבין האסירים שהזכרנו מעלה ניתנת לטיפול בדרכים שונות; בלא למצות נזכיר את האפשרות להימנע ממתן פטור מאגרת משפט, ובמקרים קיצוניים במיוחד – הטלת הוצאות לטובת אוצר המדינה.

י"א. בנתון לאמור איננו נעתרים לערעור זה.

ניתנה היום, כ"ג בתשרי התשע"ב (21.10.2011).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט